

Vastaus Sipoon kunnan liittymistä Lapsiystävällinen kunta -malliin koskevaan valtuustoaloitteeseen / Svaret på fullmäktigemotionen om Sibbo kommun att ansluta sig till modellen för Barnvänlig kommun

Sivistysvaliokunta / Bildningsutskottet 10.04.2024 § 55

863/00.04.02/2022

Valmistelija / Beredare: Toimialajohtaja, arki ja vapaa-aika / Sektordirektör, vardag och fritid Jukka Pietinen, jukka.pietinen@sipoo.fi

Vihreiden valtuustoryhmä on tehnyt valtuustoaloitteen, jossa ehdotetaan, että Sipoon kunta liittyy UNICEF:in lapsiystävällinen kunta -malliin. Useat muiden valtuustoryhmien edustajat ovat allekirjoittaneet aloitteen.

Taustaa

YK:n lapsen oikeuksien sopimus takaa lapselle erityiset oikeudet, joita millään muulla ihmisryhmällä ei ole. Suuri osa lapsia koskevista päätöksistä tehdään kunnissa. Kunnassa tehtävät päätökset vaikuttavat merkittävästi siihen, miten kunnassa asuvien lasten oikeudet ja hyvinvointi toteutuvat. Lapsiystävällinen kunta -malli auttaa kuntia tekemään lasten hyvinvoinnin kannalta oikeita ja pysyviä ratkaisuja lasten arkea koskevissa palveluissa ja kunnan hallinnossa.

Lapsiystävällinen kunta -malli on työväline, joka perustuu YK:n lasten oikeuksien sopimukseen. Sen avulla kunta

- tunnistaa, missä sillä on parannettavaa lapsen oikeuksien suhteen
- määrittelee, mitä sen tulee tehdä, jotta jokaisen lapsen oikeudet toteutuisivat kunnassa mahdollisimman hyvin
- seuraa järjestelmällisesti työnsä edistymistä.

Lapsiystävällinen kunta -mallin pääperiaatteet

- Kunta keskittyy kehittämistyössä kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleviin lapsiin ja kunnan suurimpiin lapsenoikeusongelmiin.
- Kunnan kehittämistyössä toteutuu lasten osallisuus.
- Kehittämistyön tavoitteet ja toimenpiteet ohjaavat koko kuntaa.
- Kunta tavoittelee kehittämistyöllään pitkäkestoisia muutoksia.
- Kunta viestii kehittämistyöstään aktiivisesti.
- Lisäksi UNICEF ja malliin mukaan valittu kunta tekevät ennen yhteistyön käynnistymistä sitoumuksen, jossa määritellään yhteistyön edellytykset

Lapsiystävällinen kunta -mallin käyttöönoton työvaiheet ovat seuraavat:

1. Malliin hakeminen
2. Lapsen oikeuksiin tutustuminen

3. Nykytilan kartoitus: Kunta tekee kartoituksen lapsiystävällisyytensä nykytilasta. Kartoitus pohjautuu lasten kokemustietoon, mallin lapsenoikeusindikaattoreihin ja kunnassa jo olemassa olevaan tietoon lasten hyvinvoinnista.

4. Tavoitteet ja toimintasuunnitelma: Kunta määrittää Lapsiystävällinen kunta -työnsä tavoitteet ja toimenpiteet eli laatii toimintasuunnitelman nykytilan kartoituksen tulosten pohjalta. UNICEFin hyväksyttyä toimintasuunnitelman kunta alkaa toteuttaa sitä.

5. Seuranta, arviointi ja tunnustus: Viidenteen vaiheeseen kuuluvat Lapsiystävällinen kunta -työn seuranta, arviointi ja Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen myöntäminen. Seurantatapaamisissa kunta ja UNICEF tarkastelevat yhdessä kehittämistyön etenemistä. Arviointitapaamisessa käydään läpi työn tulokset.

Kun Lapsiystävällinen kunta -työn aloituksesta on kulunut kaksi tai neljä vuotta, UNICEF voi myöntää kunnalle Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen, mikäli työ on edennyt mallin kriteerien mukaan. Tunnustuksen jälkeen kunta jatkaa lapsiystävällisyyden kehittämistä mallin mukaisesti yhdessä UNICEFin kanssa.

Lapsi ystävällinen kuntamallin toteuttamiseen Unicef tarjoaa kunnille seuraavia palveluita:

- Kehittämistyön käynnistävän alkukoulutuksen sekä muuta tarvittavaa perehdytystä malliin kunnan Lapsiystävällinen kunta -koordinaatioryhmälle
- Lapsiystävällinen kunta -mallin materiaalit kunnan käyttöön
- Lapsiystävällinen kunta -digipalvelun kunnan käyttöön kehittämistyön toteuttamisen tueksi
- Tukea ja sparrausta kunnan koordinaattorille ja koordinaatioryhmälle Lapsiystävällinen kunta -työn aikana
- Tukea Lapsiystävällinen kunta -työn toimintasuunnitelman etenemisen seurantaan ja arviointiin
- Lisäkoulutuksia lapsen oikeuksiin ja lasten hyvinvointiin liittyvissä teemoissa
- Materiaalia mallista ja lapsen oikeuksista viestimiseen

Lisätietoja Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallista löytyy internetistä osoitteesta www.lapsiystavallinenkunta.fi.

Sipoon kunnanhallituksen päätös ns. Islannin mallin käyttöönotosta

Sipoon kunnanhallitus päätti (18.12.2023 § 379) solmia yhteistyösopimuksen Planet Youthin kanssa. Sopimus on voimassa viisi vuotta.

Planet Youth -malli (Icelandic Prevention Model IPM)

Planet Youth on tutkimuskonsultointiyritys, joka toteuttaa nuorten päihteiden käytön ehkäisyohjelmaa yhteisöjen, kuntien ja kaupunkien kanssa ympäri maailmaa. Planet Youth työskentelee ensisijaisesti

päihteiden käytön ehkäisyssä yhteistyölähtöisen lähestymistavan avulla, jota kutsutaan "islantilaiseksi ehkäisymalliksi", lyhennettynä IPM. Työn painopiste on enemmän holistisessa yhteisön rakentamisessa ja osallistamisessa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä pitkäaikaisessa työskentelyssä kuin tavanomaisissa lyhytaikaisissa ratkaisuissa.

Planet Youth on kehitetty islantilaisesta ehkäisymallista. Kyseessä on tutkimukseen perustuva osallistava lähestymistapa, jolla on osoitettu vaikuttavuutta päihteiden käytön vähentämisessä Islannissa yli 20 vuoden ajan. Planet Youth on tukenut satoja yhteisöjä ympäri maailmaa. Planet Youth on suunniteltu vahvistamaan lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyviä suojaavia tekijöitä, lieventämään riskitekijöitä ja luomaan terveitä kasvuympäristöjä positiivisen nuorisokehityksen tukemiseksi keskittymällä avainalueisiin paikallisissa yhteisöissä: perhe, vertaisryhmä, vapaa-aika (koulun ulkopuolinen aika) ja koulu.

Planet Youth -toiminnalla on yhteistyösopimuksia kansainvälisten tutkimusryhmien kanssa mm. seuraavissa yliopistoissa: Columbia University ja Teachers College (New York), The University of California (Irvine); Northwestern University (Chicago), Mount Sinai Medical Center (New York), King's College (Lontoo), Karoliska institut (Ruotsi) ja National University of Ireland (Galway).

Planet Youth -toimintamalli perustuu seuraaviin tekijöihin:

- Näyttöön perustuvat käytännöt
- Yhteisölähtöinen lähestymistapa
- Tutkimuksen, politiikan ja käytännön välisen vuoropuhelun luominen ja ylläpitäminen.

Planet Youth -toiminta on 10-vaiheinen prosessi, joka ohjaa yhteisöjä vuosittain tai joka toinen vuosi yhteisöjen kapasiteetin rakentamisen, toteutuksen sekä reflektion ja toiston kautta.

1. Paikallisen koalition (mallia toteuttavan yhteisön) tunnistaminen ja kokoaminen, kehittäminen ja kapasiteetin rakentaminen
2. Mallin rahoituksen tunnistaminen ja määrittely, kehittäminen ja kapasiteetin rakentaminen
3. Tiedonkeruun (koululaisille toteutettava kysely) suunnittelu ja yhteisön osallistaminen
4. Tiedonkeruu (koululaisille toteutettava kysely) ja tiedon käsittely, mukaan lukien kyselyn tulosten raportointi ja niiden pohjalta tehtävät johtopäätökset
5. Yhteisön osallistumisen ja sitoutumisen lisääminen
6. Tiedonkeruun tulosten jakaminen
7. Yhteisön tavoitteiden asettaminen ja muut tarvittavat toimenpiteet tiedonkeruun tulosten perusteella
8. Toimenpiteiden, käytäntöjen ja poliittisten linjausten määrittely ja yhteensovittaminen

9. Toimenpiteiden ja käytäntöjen toimeenpano lasten ja nuorten kasvuympäristöissä, arjen toiminnoissa ja viestinnässä; lasten ja nuorten osallistaminen.

10. Vaiheiden 1–9 toistaminen vuosittain.

Nämä keskeiset 10 vaihetta perustuvat vahvasti viiteen ohjaavaan periaatteeseen. Jokaista periaatetta voidaan ajatella kokonaisvaltaisen lähestymistavan yhtenä ulottuvuutena, joka antaa suunnan sille, miten kunkin vaiheen yhteisöinterventioprosessissa tulisi ihanteellisesti toteutua.

1. Käytetään ensisijaista ehkäisevää lähestymistapaa (primääripreventio), joka on suunniteltu parantamaan sosiaalista ympäristöä.

2. Korostetaan yhteisön toimintaa ja huomioidaan koulujen rooli lasten ja nuorten kasvuympäristöjen luonnollisena yhteisön keskuksena, joka tukee lasten ja nuorten terveyttä, oppimista ja elämässä menestymistä.

3. Osallistetaan ja voimaannutetaan yhteisön jäseniä tekemään toimenpiteitä koskevia päätöksiä laadukkaasti, käytettävissä olevan tiedon ja siitä tehtävien johtopäätösten pohjalta.

4. Integroidaan tutkijat, päätöksentekijät, ammattilaiset ja yhteisön jäsenet yhtenäiseksi tiimiksi, joka yhdessä ratkaisee lasten ja nuorten hyvinvointia koskevia, kompleksisia ja todelliseen elämään liittyviä ongelmia.

5. Ratkaisujen laajuudessa huomioidaan ongelmien laajuus, mikä tarkoittaa muun muassa pitkäaikaista toimintaa sekä koko yhteisön osallistamista ja yhteisön resurssien hyödyntämistä.

Vaikka prosessin eri vaiheet voivat painottaa tiettyä ohjaavaa periaatetta enemmän tai vähemmän, jokaisen mallin vaiheen tulisi huomioida jokainen näistä periaatteista. Kilpailevien strategioiden valinnassa ohjaavia periaatteita voidaan käyttää keinona tunnistaa strategia, joka parhaiten vastaa IPM:n tarkoitettua suunnittelua ja paikallisia tarpeita.

IPM:n avulla Islannissa on saatu aikaan merkittävä, positiivinen muutos nuorten päihteiden käytössä. Malliin ja sen tuloksiin voi tutustua tarkemmin Internetissä osoitteessa www.planetyouth.org

Ohjausohjelma

Planet Youthin tietotyökalu tukee positiivista nuorisokehitystä kahden vuoden välein tehtävän kyselyn avulla. Kysely toteutetaan ikäluokittain. Yleisimmin Planet Youth -kysely tehdään 15–16-vuotiaiden keskuudessa.

Yhteisöt saavat tiedot takaisin kahdeksan viikon kuluessa, joten he tietävät, mitä heidän nuorilleen tapahtuu juuri nyt ja voivat reagoida nopeasti kyselystä esiin nouseviin asioihin.

IPM-toimintamallin käyttöönotto

Sipoon kunnassa on aloitettu IPM-toimintamallin käyttöönoton valmistelut. Tavoitteena on luoda sen pohjalta Sipoolle oma toimintamalli lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Mallin käyttöönotto edellyttää huolellista valmistelua ja kunnan uudelta organisaatiolta uudenlaista toimintakulttuuria. Kuten Unicefin toimintamallin kohdalla, myös IPM-toimintamallin käyttöönotto niin, että siinä on toteutettu kaikki edellä mainitut yhdeksän käyttöönottovaihetta ja kaikissa niissä huomioitu viisi

keskeistä ohjaavaa prosessia, tulee viemään kaikkinsa muutaman vuoden.

Kunnan johtoryhmän tulee toimimaan operatiivisen toiminnan ohjausryhmänä. Lasten ja nuorten hyvinvointiryhmä toimii IPM:n Sipoon operatiivisena yhteistyöryhmänä, joka tekee aktiivista yhteistyötä sekä muiden viranomaisten että kolmannen sektorin kanssa.

Kunnan resurssit eivät riitä kahden lasten ja nuorten hyvinvointia parantavan, koko kunnan organisaatiota koskevan toimintamallin käyttöön ottamiseen. IPM:ssä ja Unicefin Lapsiystävällinen kunta -toimintamallissa on myös paljon päällekkäisiä elementtejä. IPM:n käyttöönotosta on jo tehty päätös (kunnanhallitus 18.12.2023 § 379), ja sopimus on voimassa viisi vuotta. Tästä syystä on tarkoituksenmukaista, että Sipoon kunta keskittyy IPM-toimintamallin käyttöönottoon eikä ota käyttöön Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallia.

Esittelijä / Föredragande Toimialajohtaja, arki ja vapaa-aika / Sektordirektör, vardag och fritid
Pietinen Jukka

Ehdotus / Förslag Sivistysvaliokunta päättää antaa vastauksen valtuustoaloitteeseen esittelytekstin mukaisesti.

Bildningsutskottet beslutar ge svar till fulmäktigemotionen enligt föredragningstexten.

Käsittely / Behandling Esittelijä muutti ehdotustaan seuraavasti:

Sivistysvaliokunta päättää antaa kunnanhallitukselle ja edelleen valtuustolle vastauksen valtuustoaloitteeseen esittelytekstin mukaisesti.

Tiina-Maria Levamo ehdotti asian palauttamista uudelleen valmisteluun:

”Sivistysvaliokunta toteaa, että kahden mallin vertailua koskeva esitys ei sisällä johdonmukaista lapsivaikutusarviointia, mikä vaaditaan lapsia koskevien päätösten tekemiseen, ja palauttaa esityksen valmisteluun vaikutusarviointia varten. Uuteen esitykseen tulee sisällyttää myös kahden mallin kustannusten vertailu.”

Puheenjohtaja kannatti Tiina-Maria Levamon palautusehdotusta.

Puheenjohtaja totesi, että asiassa oli tehty kannatettu palautusehdotus, minkä vuoksi oli äänestettävä.

Puheenjohtaja ehdotti, että asian käsittelyn jatkamista kannattavat äänestävät "jaa" ja Tiina-Maria Levamon palautusehdotusta kannattavat äänestävät "ei". Esitys hyväksyttiin yksimielisesti.

Käsittelyä jatketaan, "jaa" (5 kpl): Tuomas Alaterä, Satu Pärssinen, Markku Metsoila, Jari Malm sekä Hans-Peter Lindgren.

Palautetaan valmisteluun, "ei" (4 kpl): Charlotta Engblom, Mari Berg, Mari Nikkanen sekä Tiina-Maria Levamo.

Puheenjohtaja totesi, että asian käsittelyä jatketaan äänin 5-4.

Föredraganden ändrade sitt förslag att lyda enligt följande:

Bildningsutskottet beslutar ge svar på fullmäktigemotionen till kommunstyrelsen och vidare till fullmäktige enligt föredragningstexten.

Tiina-Maria föreslog att ärendet återremitteras för ny beredning:

”Bildningsutskottet konstaterar att föredragningen av jämförelsen om de två modellerna inte innehåller en barnkonsekvensbedömning som krävs för beslut som gäller barn och återremitterar föredragningen för ny beredning för konsekvensbedömning. Till den nya föredragningen bör inkluderas även en jämförelse av kostnaderna för de två modellerna.”

Ordförande understödde Tiina-Marias återremitteringsförslag.

Ordföranden konstaterade att det i ärendet gjorts ett understött förslag om återremitterning och att omröstning därför var påkallad.

Ordföranden föreslog att ”ja” röstar de som understöder att behandlingen av ärendet fortsätter och ”nej” röstar de som understöder Tiina-Maria Levamos återremitteringsförslag. Förslaget godkändes enhälligt.

Behandlingen fortsätter, ”ja” (5 st.): Tuomas Alaterä, Satu Pärssinen, Markku Metsoila, Jari Malm samt Hans-Peter Lindgren.

Återremittering, ”nej” (4 st.): Charlotta Engblom, Mari Berg, Mari Nikkanen samt Tiina-Maria Levamo.

Ordföranden konstaterade att behandlingen av ärendet fortsätter med rösterna 5-4.

Påttös / Beslut

Sivistysvaliokunta hyväksyi esittelijän muutetun ehdotuksen. Merkittiin, että Tiina-Maria Levamo jätti eriävän mielipiteen. Eriävä mielipide liitetään pöytäkirjaan.

Bildningsutskottet godkände föredragandens ändrade förslag. Antecknades att Tiina-Maria Levamo meddelade avvikande mening. Den avvikande meningen bifogas till protokollet.

Liitteet / Bilagor

Liite Bilaga 1 - Sipoon liittymisen lapsiystävällinen kunta -malliin - Vihreiden valtuustoryhmä
Liite Bilaga 2 - Eriävä mielipide, Tiina-Maria Levamo, SIVVLK 10.4.2024